

**SAVET
ZA ŠTAMPU**

Brzo, besplatno, pravično.

**IZVEŠTAJ O MONITORINGU POŠTOVANJA KODEKSA NOVINARA SRBIJE
U DNEVNIM NOVINAMA U PERIODU OD 1. JULA 2024. DO 31.
DECEMBRA 2024. GODINE**

**#EY
ЗА ТЕБЕ**

Ovaj izveštaj objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu izveštaja odgovoran je isključivo Savet za štampu i izveštaj ne odražava nužno zvanične stavove Evropske unije.

Izveštaj o monitoringu poštovanja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama u periodu od 1. jula do 31. decembra 2024. godine

Devet dnevnih novina prekršilo je Kodeks novinara Srbije 5.978 puta u 4.110 tekstova, u drugoj polovini 2024. godine. Deseti godišnji monitoring poštovanja novinarskog kodeksa Saveta za štampu obuhvatio je štampana izdanja dnevnih listova s nacionalnom pokrivenošću – Alo, Blic, Danas, Večernje novosti, Informer, Kurir, Politika, Nova i Srpski telegraf, u periodu od 1. jula do 31. decembra 2024. godine.

Prva tri mesta, prema broju prekršaja etičkih i profesionalnih standarda, kao i prošle godine, zauzeli su Alo sa 1.605 prekršaja u 1.133 tekstova, Informer sa 1.314 u 805 tekstova i Srpski telegraf sa 1.167 u 701 tekstu. Najmanje odstupanja od Kodeksa novinara i ove godine beleži list Danas sa 20 takvih primera, te novine Nova sa 95 zabeleženih slučajeva.

Opšta zapažanja

U odnosu na 2023. godinu ne beleži se ni trend rasta ni trend smanjenja primera nepoštovanja kodeksa, tačnije ove godine bio je svega 31 prekršaj manje (4.141 prekršaja u 2023. godini). U proseku je na mesečnom nivou u 2024. godini Kodeks kršen 685 puta, za razliku od prethodne godine kada je taj broj iznosio 690.

Najviše prekršaja odnosi se na prvo poglavlje Kodeksa novinara Srbije, naslovljeno „Istinitost izveštavanja“ (2.426) i tu je primetan drastičan rast u odnosu na isti period godinu dana ranije. Sledi poglavlje 7

„Poštovanje privatnosti“ (1.399), te poglavlje 4 „Odgovornost novinara“ (1.231).

Kao i ranijih godina, Kodeks se najčešće krši u izveštavanju o domaćim političkim temama, sadržajima iz takozvane „crne hronike“ i estradnim temama.

Najčešće je u dnevnim novinama tokom ovih šest meseci kršena tačka 2 poglavlja 1, koja se odnosi na neproverene informacije i nerazlikovanje nagađanja od činjenica – 1.556 puta. Na drugom mestu je tačka 1 u okviru poglavlja o pravu na privatnost, odnosno otkrivanje identiteta osumnjičenih i žrtava i nepoštovanje dostojanstva ličnosti – 1.246 puta, iza koje sledi tačka 1 poglavlja 1 o istinitom i izveštavanju u javnom interesu – 579 puta. Nepoštovanje propisnog obeležavanja PR ili plaćenih tekstova (tačka 7, poglavlje 4) je na četvrtom mestu – 520 tekstova.

List Nova najviše je kršio pravilo privanosti (tačka 1 pogavlja 7) – 60 puta. Isti slučaj je i sa listovima Srpski telegraf (357), Blic (162) i Večernje novosti (140). Novine Danas i Politika najviše su kršile tačku o propisnom obeležavanju promo sadržaja, u osam, odnosno 44 slučaja. S druge strane, među nepravilnostima u Informeru, listu Alo i Kuriru dominirala su nagađanja i neproverene informacije – u 257, 665 i 308 tekstova.

Političke teme

Najviše kršenja poglavlja 1 Kodeksa novinara Srbije evidentirano je u tekstovima koji su se bavili domaćim političkim temama i događajima. U tabloidnim listovima приметni su tekstovi koji se često svode na nagađanja i spekulacije anonimnih izvora, a koje nisu proveravane iz više izvora ili se makar to ne može zaključiti na osnovu sadržaja. U takvim i sličnim tekstovima neretko se iznose i brojne optužbe protiv

određenih ličnosti, vodi se negativna kampanja protiv njih ili se iz njihovih izjava izvlače stvari iz konteksta, što dovodi do pogrešnih tumačenja i manipulacija.

Većina medija u analiziranom periodu afirmativno izveštava o aktivnostima i kampanji vlasti, uz potpuno prećutkivanje svega što je negativno u njenom radu. S druge strane, predstavnici opozicije su većinski na meti kritika, a da skoro ni za jedan od takvih tekstova nisu pozivani kao „druga strana“ za izjavu.

Posebno veliki broj kršenja Kodeksa napravljen je u izveštavanju sa dva velika ciklusa protesta koji su se dešavali u posmatranom periodu – letnjeg, protiv rudarenja litijuma i protesta kojim se traži utvrđivanje činjenica vezanih za rušenje nadstrešnice železničke stanice u Novom Sadu, započetog u novembru. Izveštavanje o tim događajima pre svega je selektivno, uz prećutkivanje činjenica - pojedini mediji izveštavali su samo o izolovanim slučajevima i grupama bez prenošenja podataka o broju ljudi na tim okupljanjima i motivima protesta.

U izveštavanjima sa protesta kršene su i druge odredbe Kodeksa, pa su često nagađanja predstavljana kao činjenice. Tvrđilo se, recimo, da opozicija i nije protiv litijuma, već su se “uhvatili za to samo da se dočepaju vlasti”, najavljivane su “pripreme Majdana u srcu Beograda”. Učesnici su gotovo redovno pogrdno etiketirani, bilo da se govorilo o „lažnim ekolozima“ tokom leta, ili o „lešinarima“ „hejterima“ i njihovim „antisrpskim“ protestima tokom zime. Izjave aktera tendenciozno su iskrivljivane, pa su od toga pravljene naslovi koji ostavljaju utisak da je reč o citatima („Ne smeta nam Rio Tinto, hoćemo vlast preko ulice”, “Idemo svi na more pa dižemo ustanak”, Miloš Jovanović: Đilas, Marinika i ja preuzimamo proteste, Đilasovci: Briga nas za žrtve, želimo samo da srušimo Vučića ...)

Protesti su predstavljani u negativnom svetlu i tako što su, bez argumenata koji bi potvrdili tezu, povezivani sa onima koji u delu društva imaju status “neprijatelja” (“Šiptarski mediji hvale proteste protiv litijuma”, “Ustaše snažno uz one koji bi da ruše Srbiju”, “Očigledna sinhronizacija protesta s Kurtijevim izazivanjem krize na KiM, cilj je destabilizacija Srbije” ...)

U pojedinim tabloidima čak postoji i personalizacija svega što je predstavljeno kao negativno kroz određena imena, npr. Dragana Đilasa, kao što su: „Đilasovi hejteri“, „Đilasovi studenti“, „Đilasovci“... bez ikakvih argumenata da konkretne osobe zaista imaju veze s pojedinim događajima i grupama.

Ponovo se, u nekoliko navrata, tvrdilo da pojedini ljudi, organizacije ili zemlje žele smrt predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Recimo, nakon atentata na Donalda Trampa danima se o predsedniku Srbije pisalo kao o sledećoj meti („I Vučić na meti, bode oči kao Tramp, Fico, Orban...“). Jedan od metoda kojim je stvaran utisak da je predsednikov život u opasnosti bio je i iskrivljavanje izjava (“Olenik potvrdio: Hoćemo Vučićevu glavu”) a višednevna kampanja na isti način kreirana je protiv novinarke Tamare Skrozze, koja je krajem jula optužena da žali što Vučić nije ubijen (“Vučića je trebalo ubiti još u noći između 5. i 6. oktobra”, reči su koje nije izgovorila, ali su joj pripisane i završile u naslovima tekstova). U seriji tekstova kojim je Skrozza satanizovana, zabeleženi su prekršaji tačaka Kodeksa koje se odnose na istinitost izveštavanja, ali i onih koje zabranjuju predstavljanje nagađanja kao činjenica i upotrebu nedoličnog govora.

Nedostatak izvora bio je primetan u periodu dok se vodila rasprava o litijumu, kada je u određenom broju medija bio objavljen niz tekstova o velikim istraživanjima o litijumu, iz kojih nije moglo da se sazna ko je, gde i kada radio takve studije.

Naročito u julu, zabeleženo je i da su u više medija istovremeno objavljeni tekstovi o litijumu sa istim tezama i sagovornicima, što ukazuje na to su kreirani iz istog centra. Na takav zaključak ukazivala je i česta pojava drugih istih tema istog dana u većem broju listova, prvenstveno na političkim stranama, a ponovo je bilo čak i slučajeva istovetnih tekstova, sa istim naslovom. „Ko to plaća u koordiniše udar na Srbiju i Srpsku“, 31. jula je samo jedan od takvih primera.

Ni ove godine u tabloidima nisu izostali pogrđni termini za Albance i Hrvate, kao što su „ustaše“ i „šiptari“.

Izveštaji sa sahrana i „crna hronika“

U šest meseci obuhvaćenih monitoringom u dnevnim novinama objavljeno je više od 50 izveštaja sa sahrana osoba koje nisu javne ličnosti, sa sve fotografijama, opisima i citiranjima članova porodice sa lica mesta, posebno u novembru nakon tragedije u Novom Sadu kada je poginulo 15 ljudi. Izveštavanje sa sahrana predstavlja grubo kršenje etičkih i profesionalnih standarda, odnosno nepoštovanje privatnosti ljudi i njihovog bola i tragedije. U Kodeksu novinara i novinarki Srbije koji je usvojen u decembru, i prema kojem će se raditi monitoring i postupati Komisija za žalbe od januara ove godine, zbog ovakvih situacija uneta je odredba koja izričito kaže da je novinarima zabranjeno izveštavanje sa sahrana, sem u koliko je reč o visoko profilisanim javnim ličnostima.

U sadržajima takozvane „crne hronike“ nastavljen je trend masovnog kršenja Kodeksa otkrivanjem identiteta osumnjičenih i žrtava i prenošenja spekulacija i detalja iz privatnog života koji nisu od važnosti za razumevanje događaja. Iako identitet ne otkriva uvek direktno imenom, prezimenom i fotografijom osoba, objavljuje se niz podataka kojima se čine prepoznatljivim ljudi o kojima se piše, kao što su

fotografije kuća, imena članova porodice, karakteristično zanimanje, pozicija u sredini iz koje potiče, i slično.

Nepoštovanje privatnosti u tekstovima iz „crne hronike“ skoro uvek prate i spekulacije o samom činu, motivima, prethodnim dešavanjima, međuljudskim odnosima i laičke analize ličnosti, pa se u te svrhe gotovo redovno intervjuišu i citiraju izjave komšija, u kojima se iznosi niz nepotrebnih detalja i kojima se dodatno ugrožava privatnost i dostojanstvo osoba o kojima se piše.

Gotovo svi pomenuti prekršaji zabeleženi su, recimo, u izveštavanju o napadu ispred ambasade Izraela u Beogradu, nakon kojeg je počinitelj ubijen. Mediji su se nadmetali u iznošenju neosnovanog nagađanja o „vehabiji iz Mladenovca“, bilo je pokušaja širenja straha, ali i ugrožavanja privatnosti njegove porodice u izveštajima o njegovoj sahrani. Slično važi i za seriju tekstova o poteri za Alijom Balijagićem, osumnjičenim za dvostruko ubistvo, u kojim je iznet niz nagađanja predstavljenih kao činjenice o njegovom kretanju i toku potere.

Kao i prošle godine, mediji su Kodeks kršili i u seriji tekstova o suđenju za masovno ubistvo u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu. Pojedini listovi izveštavali su iz sudnice u kojoj nisu bili prisutni, prenosivši svedočenja maloletnog K. K. sa suđenja zatvorenog za javnost i opisujući broje detalje, među kojima su i kako je počinitelj bio obučen i izgledao.

Estrada

Kao i u političkim temama, i rubrike posvećene estradnim ličnostima prepune su izjava „bliskih izvora“ koji iznose najsitnije detalje iz privatnog života određenih osoba, bez ikakve provere i većinski bez pokušaja da se dobije potvrda ili izjava onih koji se pominju. U poslednjih šest meseci 2024. godine publika je tako mogla da „sazna“ o

brojnim ljubavnim problemima estradnih ličnosti, svađama i prepirkama, kao i da pročita izveštaje o njihovom zdravstvenom stanju (često i u nastavcima) i spekulacije, na osnovu lične procene novinara, koliko košta njihova garderoba ili nakit... Neretko se na ovim stranama prenose izjave u kojima, na primer, jedna estradna ličnost „proziva“ neku drugu i iznosi brojne uvrede, a da se ne da prilika drugoj za odgovor.

Dva tabloida su, na primer, danima izveštavala o zdravstvenom stanju i lečenju direktora Grand produkcije Saše Popovića, bez ijedne izjave pomenutog, članova njegove porodice ili lekara, samo uz prenošenje „saznanja“ i izjava anonimnih izvora. U seriji takvih tekstova prekršene su tačke Kodeksa koje se odnose na prenošenje neproverenih informaciji, nedostatak izvora i pravilo „druge strane“, ali prvenstveno one koja se odnosi zaštitu privatnosti.

Značajan deo sadržaja o estradnim temama su i prenošenja detalja, izjava, fotografija i opisa događaja iz rijaliti TV programa, čime mediji zanemaruju odredbe Kodeksa o zabrani uznemirujućeg, neprimerenog i pornografskog sadržaja štetnog po decu i o poštovanju kulture javnog govora.

Međutim, u odnosu na prethodne godine, smanjena je količina sadržaja koja se odnosi na prenošenje događaja iz rijaliti programa, pa je donekle smanjen i broj prekršaja Kodeksa, ali je u ukupnom zbiru taj „manjak“ nadoknađen češćim neetičkim izveštavanjem na političkim stranama.

Kao i na prednjim stranama novina, i estradne rubrike bile su povremeno prostor za targetiranje estradnih ličnosti koje su u javnosti iznosile kritička mišljenja o stanju u društvu i državi. Tako je, na primer, objavljen niz tekstova o pevačicama Severini i Seki Aleksić, u kojima nije poštovano dostojanstvo njihovih ličnosti, iznošenjem brojnih uvreda i

neosnovanih optužbi. U ovakvim primerima uočen je i selektivni pristup, te su pojedinci bili na meti kritika što su pevali i nastupali u inostranstvu u vreme kada je u Srbiji bio dan žalosti, dok su drugi zbog istih stvari bili opisani kao „najomiljeniji pevači na ovim prostorima“.